

ذکر ایام الله از دیدگاه امام خامنه‌ای

▼ **اشاره:** از منظر اسلام همه‌ی روزها، روزهای عادی هستند و به خودی خود نه مبارک هستند نه نحس. بلکه شومی یا مبارکی آنها به علت حادثه‌ای است که در آن روز پیش آمده است. ۱. لذا هرچند برخی آیات قرآن کریم بر نحس بودن ۲ یا مبارک بودن ۳ روزها اشاره دارند؛ اما در حقیقت به خاطر حوادثی است که در آنها اتفاق افتاده است. مثلاً مبارک بودن شب قدر به خاطر امور معنوی بزرگ و مهمی است که در آن اتفاق افتاده است. ۴. اما در این میان، برخی روزها، نه تنها روزهای مبارک و با سعادت هستند، بلکه بالاتر از آن، روزهایی هستند که متعلق به خدایند و قرآن از آنها به «ایام الله» تعبیر می‌کند. روزهای خاصی که شریف‌ترین و برترین روزهای دنیا هستند.

کلیدواژه: ایام الله؛ پیروزی انقلاب اسلامی؛ ذکرهم؛ صبارشکور

بخش اول: مفهوم‌شناسی «ایام الله»

۱- تفسیر «ایام الله»

«ایام الله» به معنای روزهای خدا است و اضافه‌ی کلمه‌ی «ایام» به «الله» اضافه‌ی تشریفی است و بیانگر این نکته است که «ایام الله» روزهای خاصی هستند. این تعبیر در دو آیه آمده است. سوره‌ی ابراهیم، آیه ۵: «وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكُرْهُمْ بِآيَاتِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ» (ای پیامبر، ما تو را به رسالت فرستاده‌ایم، چنان‌که یقیناً موسی را با نشانه‌ها و معجزات خود، به رسالت فرستادیم و به او گفتیم: قوم خود را از تاریکی‌های گمراهی درآور و به سوی نور هدایت روانه ساز و «ایام الله» را (که حاکمیت خدا بر همه اسباب و عوامل آشکار شد) به آنان یادآوری کن. قطعاً در هر یک از آنها، برای هرکسی که در بلاها بسیار شکیبیا و در برابر نعمت‌های

الهی بسیار سپاسگزار باشد، نشانه‌هایی بر یکتایی خداست.)
 و سوره‌ی جاثیه، آیه‌ی ۱۴: «قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» (ای پیامبر، به مؤمنان بگو: از بدرفتاری‌های گردنکشان که به «ایام‌الله» اعتقادی ندارند، درگذرند و متعرض آنان نشوند، تا خود در یکی از همان «ایام‌الله» ها، مردم کفرپیشه را به سزای بدی‌هایشان، مجازات کند.) ۵

الف) نظرات مفسران

- مفسران در معنای «ایام‌الله»، اقوال گوناگونی دارند؛ اما عموم آنها سه نظر کلی را در بر می‌گیرد.
۱. نعمت‌های الهی به رهبران و جوامع ایمانی. مانند نجات قوم حضرت موسی از چنگال فرعونیان، نجات قوم حضرت نوح، نجات حضرت ابراهیم از آتش. ۶
 ۲. نعمت‌ها و عذاب‌های الهی برای جوامع کفرپیشه. مانند عاد، ثمود، سبأ و دیگران. ۷
 ۳. سنن الهی و افعال او در حق بندگان، چه نعمت باشد چه نعمت. ۸.

ب) نظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای «ایام‌الله» را بر اساس نعمت و نعمت تفسیر نمی‌کنند. بلکه ایشان معتقد است عنصر اصلی در معنای «ایام‌الله»، «نشانگر بودن دست قدرت الهی» است. لذا «ایام‌الله»، «یعنی آن روزی که دست قدرت خدا را انسان در حوادث مشاهده می‌کند.» ۹ لذا ایشان، «ایام‌الله» را روزهای عادی نمی‌دانند؛ بلکه آن را «روزهای نقطه‌ی عطف تاریخ و روزهای تاریخ‌ساز» ۱۰ می‌دانند.

برخی مفسران بزرگ نیز همین تفسیر را پذیرفته‌اند و قائلند «ایام‌الله» آن زمان‌هایی است که دست قدرت الهی آشکار شده است یا قرار است در آینده‌ای نزدیک آشکار شود. روزهایی که هیچ‌یک از اسباب و علل طبیعی به کار نمی‌آیند و همه‌ی امور تنها به دست قدرت خداوند اداره می‌شوند. این گونه روزها، روزهایی هستند که دست قدرت و پیروزی الهی به وضوح دیده می‌شوند و عزت خدایی، خودنمایی می‌کند. ۱۱

با این تفسیر، تفاوتی در نعمت یا نعمت بودن «ایام‌الله» نمی‌کند، بلکه این تفسیر، نقطه‌ی اساسی و مشترک همه‌ی تفاسیر سه‌گانه‌ی گذشته است. برخی دیگر نیز همین تفسیر را پذیرفته‌اند و قائلند «هر وقتی قدرت خاصه الهی ظهور کند «یوم‌الله» است. هرگاه فیض الهی برای مؤمنان ظهور خاص پیدا کرد «یوم‌الله» هست؛ خواه گاهی به صورت پیروزی مسلمانان، خواه به صورت ذلت و شکست کفار باشد.» ۱۲ از طرفی دیگر این گونه تفسیر، بهترین وجه

جمع بین روایات نیز هست. زیرا روایات نیز در تفسیر این واژه چند گونه‌اند:

۱. روایاتی که «ایام‌الله» را نعمات یا نعمات الهی می‌دانند. «أَيَّامُ اللَّهِ نِعْمَاؤُهُ وَبَلَاؤُهُ» ۱۳
 ۲. روایاتی که «ایام‌الله» را روز قیام قائم، روز رجعت ائمه علیهم‌السلام و روز قیامت می‌دانند. «يَوْمٌ يَقُومُ الْقَائِمُ وَيَوْمَ الْكِرَّةِ وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ» ۱۴
 ۳. روایاتی که روز مرگ را نیز ایام‌الله می‌دانند. «يَوْمُ الْقَائِمِ وَيَوْمُ الْمَوْتِ وَيَوْمُ الْقِيَامَةِ» ۱۵
- تفسیر «ایام‌الله» به «دست قدرت الهی»، بهترین وجه جمع برای این روایات است. زیرا روز قیام امام زمان عجل‌الله‌تعالی‌فرجه، روز رجعت ائمه، روز قیامت و... همه به دست قدرت الهی اشاره دارند. لذا برخی مفسران قائلند هیچ منافاتی بین این روایات وجود ندارد. ۱۶

۲- توسعه معنایی «ایام‌الله»

سؤال دیگر این است که آیا «ایام‌الله» همان روزهایی است که در آیات و روایات نام برده شده است یا روزهای دیگری را نیز می‌توان «ایام‌الله» نامید؟ پاسخ این سؤال بر اساس قاعده‌ای در تفسیر قرآن مشخص است. زیرا «مورد نزول آیه‌ای مخصّص آن آیه نخواهد بود.» ۱۷ با این بیان، «ایام‌الله» به این سه روز منحصر نیستند؛ بلکه مصادیقی که در روایات ذکر شده‌اند، به عنوان مصادیق کامل «ایام‌الله» هستند؛ زیرا انسان‌ها در آن زمان‌های سه‌گانه در روایات، قدرت الهی را کامل‌تر و بهتر می‌بینند و درک می‌کنند. ۱۸ ضمن این که همان‌طور که اشاره شد برخی روایات، مصداق خاصی برای «ایام‌الله» مشخص نکرده‌اند بلکه معنای عامی دارند. مانند روایاتی که «ایام‌الله» را روزهای نعمت‌ها و نعمت‌های الهی می‌دانند. ۱۹

بنابراین هر روزی که دست قدرت الهی ظهور کند، چه در امت‌های گذشته باشد، چه در امت‌های کنونی و چه در آینده، «ایام‌الله» است. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، روز ضربه‌ی موشکی به آمریکا را بر اساس همین قاعده‌ی «ایام‌الله» دانسته و می‌فرماید: «این که یک نیروی، یک ملّتی، این قدرت را دارد، این توان روحی را دارد که به یک قدرت متکبر زورگوی عالم این جور سیلی بزند، نشان‌دهنده‌ی دست قدرت الهی است، پس آن روز جزو ایام‌الله است.» ۲۰

۳- سازندگان «ایام‌الله»

بر اساس آیات و روایات، «ایام‌الله» آنگاه به وجود می‌آید که سه رکن و عامل اساسی در آن وجود داشته باشد: دست قدرت الهی، رهبری حکیمانه، حضور همیشگی مردم. نکته‌ی مهم این که این سه رکن و عامل باید با هم باشند. لذا در صورت نبود هر کدام از اینها، «ایام‌الله» به وقوع نمی‌پیوندد.

الف) دست قدرت الهی

بنابر آنچه در تفسیر «ایام‌الله» بیان کردیم، اصلی‌ترین عنصری که «ایام‌الله»‌ها را می‌سازد، دست قدرت برتر الهی است.

ب) رهبری حکیمانه ولی خدا

برای وقوع «ایام‌الله»، وجود رهبر الهی نیز ضروری است. البته قرآن کریم این قدرت رهبری را همان قدرت الهی می‌داند. آنجا که به پیامبر می‌فرماید «يُدُّ اللَّهُ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ» ۲۱، یعنی دست قدرت رهبر جامعه که کارها را پیش می‌برد، در حقیقت همان دست قدرت خدا است. این همان دست قدرتی است که در هنگامه‌ی ضربه زدن به دشمنان می‌فرماید «وَمَا رَمَيْتُ إِذْ رَمَيْتُ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى» ۲۲ آن دست قدرتی که به دشمن ضربه می‌زند، در حقیقت دست قدرت الهی است.

ج) حضور مخلصانه مردم

مردم نیز یکی از عناصر لازم در ایجاد «ایام‌الله» هستند. این نکته علاوه بر آن که از آیات و روایات نیز استفاده می‌شود، در واقع نیز همین‌گونه است. زیرا در تمام مصادیقی که «یوم‌الله» نامیده شده است، مردم نقش اساسی را ایفا کرده‌اند. لذا حضرت آیت‌الله خامنه‌ای درباره‌ی «ایام‌الله» معتقد است «روزهای بزرگ هر کشوری و هر ملّتی آن روزهایی است که یک حادثه‌ی الهی به وسیله‌ی مردم و با دست مردم در آن انجام گرفته است... ایام‌الله همین روزهای بزرگ تاریخ‌ساز است.» ۲۳

«ایام‌الله»، روزهای جلوه‌ی ویژه‌ی خدای متعال است؛ گاهی نیت مردم، همت مردم، اراده‌ی مردم، یک چنین روزی را می‌آفریند.» ۲۴ البته آن مردمانی در «ایام‌الله» نقش دارند که حضور «با اخلاص» داشته باشند.

۴- هنگامه وقوع «ایام‌الله»

«ایام‌الله» آنگاه به وقوع می‌پیوندد که جامعه‌ی اسلامی با تمام تلاش‌ها و مقاومت‌ها در برابر دشمنان، دچار گره‌هایی در پیروزی‌ها می‌شود. آنگاه خداوند با دست قدرت خود آن گره‌ها را باز می‌کند. گاهی نیز «ایام‌الله» به عنوان نعمت و به شکرانه‌ی مقاومت مردم، نصیب جامعه می‌شود. نکته‌ی مهم این که «ایام‌الله»، در دوران مبارزه و مقاومت به وقوع می‌پیوندد؛ نه در

دوران راحتی‌ها، آسودگی‌ها و سازش‌ها. در حقیقت باید مبارزه کرد تا «ایام‌الله»‌ها به وجود بیایند. این نکته را می‌توان از مصادیقی که مفسران و امام خمینی و رهبر معظم انقلاب اسلامی برای «ایام‌الله» بیان کرده‌اند به روشنی فهمید.

بنابر این نگاه، «ایام‌الله»، تفسیری از همان آیه‌ی «وَلَيُنْصِرَنَّ اللَّهُ مَن يَنْصُرُهُ» ۲۵ و آیه‌ی «إِنَّ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ» ۲۶ است که همان تحقق قدرت الهی است. به همین دلیل در برخی برهه‌های حساس که مؤمنان در اوج مبارزه هستند، «ایام‌الله»‌ها یکی پس از دیگری فرامی‌رسند و خداوند دست قدرت خود را مستمراً آشکار می‌کند. به عنوان نمونه، امام خمینی روزهای ۱۷ شهریور، ۲۶ دی، ۱۲ بهمن و ۲۲ بهمن را از «ایام‌الله» می‌دانند. ۲۷ روزهایی که همگی در سال ۵۷ اتفاق افتاد و به پیروزی نهایی انقلاب اسلامی رسید. هم‌چنین رهبر معظم انقلاب اسلامی درباره‌ی دفاع مقدس می‌فرمایند: «هشت سال دفاع مقدس، به یک معنا هر روزش را حساب کنیم، جزو این ایام‌الله است.» ۲۸ یا درباره‌ی دهه‌ی فجر می‌فرمایند: «هر روزی از روزهای این دهه - مخصوصاً روز بیست و دوم بهمن - ایام‌الله و خاطره‌های فراموش‌نشده‌ی برای ملت ایران هستند. حقیقتاً ملت ما در این دهه جان گرفت.» ۲۹

این نشان می‌دهد وقتی پیروزی‌های نهایی و بزرگ در راهند، خداوند نیز «ایام‌الله»‌های خود را مستمراً و پی‌درپی نصیب جامعه می‌کند و دست قدرت خود را روز به روز بیشتر نمایان‌تر می‌کند.

بخش دوم: مفهوم‌شناسی «ذکرهم»

۱- تفسیر «ذکرهم»

از منظر تفسیری، در معنای «ذکرهم بِایامِ الله» دو احتمال وجود دارد:

الف- «منظور این است که ایام‌الله را به یاد آنها بیاور»

ب- «مقصود این است که به وسیله‌ی ایام‌الله خدا را، دین را، قیامت را به یاد آنها

بیاور.» ۳۰

هرچند حضرت آیت‌الله خامنه‌ای هر دو تفسیر را بیان می‌کنند؛ اما معتقدند پیام تربیتی و اجتماعی آیه بر اساس هر دو تفسیر یکسان است و تفاوتی ندارد. هرچند از بیانات و مصادیقی که بیان می‌کنند، بیانگر این است که تفسیر دوم را بهتر می‌دانند.

اصولاً قرآن کریم به مسأله‌ی «یادآوری» مسائل دینی اهمیت فراوانی داده است. لذا

بارها به پیامبر اسلام فرموده است زندگی و جریانات انبیاء و حوادث گذشته را به یاد بیاورد. آیاتی مانند «وَأذْكَرُ فِي الْكِتَابِ مَرْيَمَ» ۳۱، «وَأذْكَرُ فِي الْكِتَابِ إِيزَاهِيمَ» ۳۲، «وَأذْكَرُ فِي الْكِتَابِ مُوسَى» ۳۳، «وَأذْكَرُ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ» ۳۴ «وَأذْكَرُ فِي الْكِتَابِ إِدْرِيسَ» ۳۵ و نمونه‌های دیگر، بیانگر این اهمیت‌اند. دستوراتی که همه‌ی آنها در سوره‌ی مریم بیان شده است و نشانگر اهمیت آن در هنگامه‌ی مبارزه با دشمنان دارد.

نکته‌ی مهم این که دستور به «یادآوری» زندگی این بزرگان، صرفاً یادآوری تاریخی و تاریخ‌خوانی برای جامعه نیست؛ بلکه به معنای زنده نگاه داشتن منش، مکتب و تفکرات آنان است. لذا رهبر معظم انقلاب اسلامی درباره یادآوری «ایام‌الله» می‌فرماید: «فقط یک خاطره‌ی شیرین و افتخاربرانگیز نیست... هرکدام از این ایام‌الله، از این روزهای به یادماندنی، روزهایی که در آن جلوه‌ای از عظمت و انسانیت و فداکاری درخشیده است، وقتی که در هر سال تکرار می‌شود و به آن توجه می‌شود، ذخیره‌ای بر ذخایر انقلاب افزوده می‌شود، استحکام بیشتری به پایه‌های انقلاب داده می‌شود.» ۳۶

۲- زنده نگه داشتن «ایام‌الله» و وظیفه همگانی

وقتی روزی تبدیل به «ایام‌الله» می‌شود، طبیعتاً آحاد جامعه‌ی اسلامی و وظائف مهمی در برابر آن دارند. اولین و مهم‌ترین وظیفه‌ای که جامعه‌ی اسلامی در برابر «ایام‌الله» دارد، «ذَكْرُهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ» ۳۷ و یادآوری و زنده نگه داشتن آن است.

نکته‌ی مهم این که یکی از عرصه‌های درگیری با منافقان و مستکبران در همین زنده نگه داشتن و یادآوری «ایام‌الله» است. زیرا مؤمنان و رهبر جامعه طبق دستور قرآن کریم موظف به یادآوری «ایام‌الله» هستند اما دشمنان، اعتقادی به «ایام‌الله» ندارند و برای فراموشی «ایام‌الله» تلاش می‌کنند. لذا خداوند درباره‌ی مؤمنان می‌فرماید «ذَكْرُهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ» به مؤمنان «ایام‌الله» را یادآوری کن. چون آنان منتظر «ایام‌الله» اند و به «ایام‌الله» ها امید دارند. اما درباره‌ی کافران می‌فرماید: «لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ» ۳۸ آنها امیدی به «ایام‌الله» ندارند و انتظار آن را نیز نمی‌کشند و در حقیقت «ایام‌الله» ها برای آنها معنی ندارد.

۳- آثار یادآوری «ایام‌الله»

یادآوری و زنده نگه داشتن «ایام‌الله»، دو اثر بنیادی در جامعه دارد:

الف) اصلاح دستگاه محاسباتی

جامعه‌ای که «ایام‌الله» را زنده نگه می‌دارد، نظام محاسباتی و تصمیم‌گیری او مبتنی بر این باور است که «من و شما کاره‌ای نیستیم؛ دست قدرت الهی است.» ۳۹ و «دست قدرتی است که دارد این کارها را انجام می‌دهد.» ۴۰ و «دل‌ها دست خداست. اراده‌ها مقهور اراده‌ی پروردگار است.» ۴۱ این درست بر خلاف سیستم محاسباتی دشمنان و منافقان است که نه تنها از «دست قدرت الهی» غافل‌اند بلکه به آن اعتقادی ندارد. لذا «آن کسانی که دست قدرت خدا را نمی‌توانند در این حوادث ببینند و تحلیل‌های مادی در این مسائل می‌کنند، عقب می‌مانند» ۴۲

به فراموشی سپردن «ایام‌الله» توسط دستگاه تبلیغاتی دشمن نیز به همین هدف است که نظام تصمیم‌گیری ما را دچار اختلال کند و مسئولان و مدیران در تصمیم‌گیری‌ها به آن بی‌توجه باشند. این بی‌توجهی به قدرت الهی، قطعاً مسئولان و مدیران را به خطاهای رفتاری مانند «نامیدی»، «مقاومت نکردن» و «سازش با دشمن» است. لذا «عده‌ای غافلند، همه‌اش روی محاسبات مادی محض محاسبه می‌کنند؛ در محاسباتشان معنویت و کمک الهی و توکل به خدا و حسن ظنّ به وعده‌ی الهی کأنه هیچ راهی ندارد. خب این محاسبات مادی را مستکبرین عالم هم دارند می‌کنند، بهتر از شما هم می‌کنند، چرا روزه‌روز عقب می‌روند؟» ۴۳

ب) امید به آینده

وقتی دست قدرت الهی، «ایام‌الله» می‌سازد، بنابراین وجود «ایام‌الله»‌ها، جامعه‌ی اسلامی را به آینده امیدوار می‌کند و به این نتیجه می‌رساند و باید به این نتیجه برساند و «باید احساس کند که اراده‌ی الهی بر پیروزی این ملت است. این نشان‌دهنده‌ی این است که اراده‌ی الهی بر این است که این ملت در این راه و در این خط حرکت کند و پیروز شود.» ۴۴

روش خداوند در تقویت ایمان انسان‌ها به امور غیبی، نادیدنی و باورناپذیر، ارائه‌ی «نشانه‌ها» است. لذا همان‌طور که برای ایمان آوردن به «خدا» و «معاد» ما را به نشانه‌های پیرامونمان متوجه می‌سازد، برای ایمان آوردن به «قدرت الهی» و «وعده‌ی پیروزی» ما را به نشانه‌های پیرامونمان یعنی «ایام‌الله»‌ها، متوجه می‌سازد.

لذا «ایام‌الله آیه‌اند، نشانه‌اند، دلیل راهند.» ۴۵ تا ما به «قدرت الهی» ایمان بیاوریم. این ایمان، انسان را به استقامت بیشتر و تلاش بیشتر برای پیروزی و امیدوار می‌دارد. تلاشی که نتیجه‌اش پیروزی و دیدن آخرین «ایام‌الله» در این دنیا؛ یعنی رسیدن «به آرمان بزرگش که ایجاد تمدن نوین اسلامی و آمادگی برای طلوع خورشید ولایت عظمی ارواح‌نافداه است.» ۴۶ همان‌گونه

که روایات، «ایام الله» را روز قیام قائم و روز رجعت ائمه علیهم السلام بیان کرده بودند. روزهایی که پیروزی نهایی جبهه «مستضعف مقتدر» بر «مستکبر ضعیف» و غلبه حق بر باطل است.

بخش سوم: مفهوم شناسی «صبار شکور»

این دو واژه دو مفهوم بنیادی تمدن ساز است که در ادامه به بررسی هر یک می پردازیم.

۱- مفهوم شناسی و نکات تربیتی واژه «صبار»

واژه «صبار» در مجموع ۴ بار در قرآن ذکر شده است و در همه ی موارد با واژه ی «شکور» همراه است. در تمام این آیات نیز با عبارت «**إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ**» به کار رفته است. با دقت در این آیات مشخص می شود که مفهوم همه ی آنها درباره ی «دست قدرت الهی» است. آیه ی «... **ذَكَرَهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ**» ۴۷ و آیه ی «... **مَرْفَأَهُمْ كُلِّ مُمَرِّقٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ**» ۴۸ درباره ی نشان دادن «قدرت الهی» در از بین بردن دشمنان و درهم کوبیدن آنان است و آیه ی «... **لِيُرِيَكُمْ مِنْ آيَاتِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ**» ۴۹ و آیه ی «... **فَيُظَلِّلَنَّ رَوَاكِدَ عَلَى ظَهْرِهِ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ**» ۵۰ درباره ی نشان دادن «قدرت الهی» در امور تکوینی، طبیعت و جهان هستی است.

بنابراین اگر بخواهیم مفهوم این آیات چهارگانه را بیان کنیم، باید بگوییم «جامعه ی صبار شکور، جامعه ای است که نشانه های قدرت الهی را در اداره ی جهان و امورات آن می بیند و به آن قدرت برتر الهی، ایمان و اعتماد دارد.» هم چنین از آنجا که این واژه اسم مبالغه است، باید متناسب با همین ساختار ترجمه شود. اکثر مترجمین آن را «بسیار شکیباً، صبرپیشه، شکیباً» ترجمه کرده اند. این گونه ترجمه دو اشکال دارد. اولاً ترجمه به «شکیباً» بدون قیدهایی مانند بسیار، مبالغه بودن را نمی رساند. ثانیاً ترجمه ی صبر به «شکیباً» ترجمه ی نادرستی است و ترجمه ی دقیق آن به معنای «استقامت، پایداری، استحکام و مقاومت» است. ۵۱

لذا حضرت آیت الله خامنه ای آن را این گونه ترجمه می کنند: «صبار؛ یعنی یکپارچه اهل استقامت و صبرند، به اندک چیزی از میدان خارج نمی شوند، ایستادگی می کنند.» ۵۲ بر این اساس، پیام تربیتی آیه این است که جامعه ی اسلامی در برخی رویدادها و حوادث باید مقاومت و ایستادگی کند؛ اما در دورانی که مبارزه با دشمنان نفس گیر و در اوج خود است، مقاومت

به تنهایی کافی نیست بلکه برای پیروزی باید «صَبَّار و یکپارچه اهل مقاومت» بود. جنگ با فرعونیان، «صَبَّار» بودن می طلبد نه «صابر» بودن. کسانی که صرفاً صابرنند، از میدان به در می روند.

۲- مفهوم شناسی و نکات تربیتی واژه «شکور»

واژهی «شکور» نیز در برخی آیات به تنهایی به کار رفته است. این واژه نیز اسم مبالغه است و نهایت صفت شکرگزاری را بیان می کند. جالب این که این واژه، هم دربارهی انسان به کار رفته است، مانند آیات قبلی و آیهی «**إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ**» ۵۳ و هم دربارهی رهبران جامعهی اسلامی به کار رفته است، مانند آیهی «**ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا**» ۵۴ که دربارهی حضرت نوح است و هم دربارهی خداوند استعمال شده است، مانند آیهی «**لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدَهُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ**» ۵۵ و آیهی «**إِنَّ تُقْرَضُوا لِلَّهِ قَرْضًا حَسَنًا يَضَاعِفُهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ**» ۵۶ و آیهی «**... وَ مَنْ يَفْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ**» ۵۷

این استعمال سه گانه دربارهی «مردم، رهبر، خدا»، بیانگر این است که:

اولاً جامعهی ایمانی، جامعهای است که علاوه بر این که خودش شکور است، رهبر آن نیز باید شکور و به صفت شکور بودن خداوند اعتقاد و باور داشته باشد و بداند که زحمات و تلاش ها و ایستادگی های آنها، ضایع نمی شود.

ثانیاً «شکور» بودن، یک ویژگی بنیادی است که هم «خداوند»، هم «پیامبران و رهبران» و هم «جامعهی مؤمنان» به آن متصف اند و این نشان از بالاترین سطح تأثیرگذاری این ویژگی در جامعه و نظام اسلامی دارد. جامعهای که مردم و رهبران آن بر این باورند: «**الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزْنَ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ**» ۵۸

از طرفی متصف بودن خداوند به صفت شکور، این سؤال را نیز پاسخ می دهد که وقتی جامعهی شکور، ناچار است زحمات و سختی های زیادی را در جهت شکرگزاری خداوند تحمل کند و در برابر دشمنان مقاومت کند، این همه مقاومت و تحمل سختی ها، آیا نتیجه و پاداشی دارد؟ خداوند پاسخ می دهد اگر شما در برابر نعمات الهی شکور باشید، مطمئن باشید من نیز شکور هستم و پاداش و نعمت های بیشتری نصیب شما می کنم.

نکتهی مهم دیگر این که از این آیات استفاده می شود، شکور بودن، بنیادی ترین ویژگی جامعهی اسلامی است. لذا در قرآن می فرماید این ویژگی را افراد کمی از جوامع بشری و انسان ها می توانند داشته باشند، «**وَ قَلِيلٌ مِنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ**» ۵۹

۳- جمع‌بندی پیام تربیتی «صبار شکور»

نتیجه این که در حقیقت خداوند به خاطر وجود دو صفت بنیادی «صبار شکور» در رهبر و جامعه‌ی اسلامی، «دست قدرت» خود را نشان می‌دهد و برای آنان «ایام‌الله» می‌سازد. لذا «ایام‌الله»، بزرگ‌ترین نعمت‌های الهی برای جامعه اسلامی است.

بنابراین پیام قرآن برای ما این است که «بدانید که خدای متعال ایام‌اللهی دارد، آن ایام‌الله را به شما نصیب خواهد کرد؛ باید شما شکرگزار ایام‌الله باشید. اگر واکنش درست و شاکرانه نشان دادید از آنچه که خدای متعال به شما داده است، خدای متعال به شما پیروزی‌های بیشتری را در آینده خواهد داد.» ۶۰

مصادیق «ایام‌الله»

یکی دیگر از مباحث مهم در زمینه‌ی «ایام‌الله»، تطبیق روزها با ویژگی‌های مشخص با «ایام‌الله» است. این که انسان «ایام‌الله» را بتواند بشناسد و نسبت به آنها شکرگزاری داشته باشد، همواره کمک خواهد کرد تا «ایام‌الله»‌های دیگر پدید آورده شود. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای وقایعی که منتهی به انقلاب شد را جزو «ایام‌الله» دانسته‌اند: قیام ۱۵ خرداد ۴۲ در اعتراض به دستگیری امام خمینی، ۶۱ قیام مردم قم در ۱۹ دی سال ۵۶ در اعتراض به مقاله‌ی اهانت‌آمیز به امام خمینی، ۶۲ قیام مردم تبریز در ۲۹ بهمن ۵۶ در چهل‌م شهدای ۱۹ دی قم، ۶۳ واقعه‌ی کشتار مردم در روز ۱۷ شهریور ۵۷ توسط رژیم طاغوت و تمامی روزهای خونین انقلاب، ۶۴ بیعت نیروی هوایی ارتش با امام خمینی در ۱۹ بهمن سال ۵۷، ۶۵ تمام روزهای دهه‌ی فجر و روز ۲۲ بهمن ۶۶ که انقلاب پیروز شد.

رهبر انقلاب نسبت به برخی از حوادث الهی بعد از انقلاب نیز تصریح به «ایام‌الله» بودن آنها نموده‌اند: روز رأی ۹۹ درصدی مردم به جمهوری اسلامی در ۱۲ فروردین ۵۸، ۶۷ روزهای هشت سال دفاع مقدس، ۶۸ تسخیر لانه‌ی جاسوسی آمریکا در ۱۳ آبان ۵۸، ۶۹ حضور بی‌نظیر مردم در انتخابات در دوران انقلاب اسلامی، ۷۰ حماسه‌ی نهم دی ۸۸، ۷۱ حضور میلیونی مردم در تشییع سپهبد شهید سلیمانی و سیلی موشکی سپاه به پایگاه آمریکایی عین‌الاسد عراق در دی‌ماه ۹۸ را جزو «ایام‌الله» برشمرده‌اند.

منبع: پایگاه نشر آثار امام خامنه‌ای

پی نوشت ها:

- ۱) مجموعه آثار استاد شهید مطهری، ج ۲۶، صص ۷۳۳ الی ۷۳۹
- ۲) سوره های فصلت، ۱۶ و قمر، ۱۹
- ۳) سوره ی دخان، ۳ و ۲
- ۴) المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۹، ص ۷۱ (با تلخیص و تبیین)
- ۵) ترجمه آیات، ترکیبی از ترجمه آیت الله مشکینی و ترجمه بر اساس المیزان (سید محمدرضا صفوی) است.
- ۶) التفسیر الکبیر، ج ۱۹، ص: ۶۵، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۲، ص: ۱۹
- ۷) الکشاف عن حقائق غوامض التنزیل، ج ۲، ص: ۵۴۰، المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۲، ص: ۱۹
- ۸) مرحوم طبرسی هر سه قول را این گونه ذکر کرده است: «الایام التي انتقم الله فيها من القرون الأولى، ذكرهم بنعم الله سبحانه في سائر أيامه، سننه وأفعاله في عباده من إنعام و انتقام.» (مجمع البیان فی تفسیر القرآن، ج ۶، ص: ۴۶۷)
- ۹) خطبه های نماز جمعه تهران، ۱۳۹۸/۱۰/۲۷
- ۱۰) همان
- ۱۱) المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۲، ص: ۱۹ (با تلخیص و تبیین)
- ۱۲) درس تفسیر آیت الله جوادی ۱۶/۱۲/۹۴، مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۱۰، ص ۲۷۱
- ۱۳) تفسیر العیاشی، ج ۲، ص: ۲۲۲
- ۱۴) الخصال، ج ۱، ص: ۱۰۸
- ۱۵) تفسیر القمی، ج ۱، ص: ۳۶۷
- ۱۶) لا منافاة بین هذه التفاسیر لأن النعمة علی المؤمن نعمة علی الكافر وكذا الأيام المذكورة نعم لقوم و نقم لآخرین (تفسیر الصافی، ج ۳، ص: ۸۰)
- ۱۷) علامه طباطبایی، قرآن در اسلام، ص ۶۱
- ۱۸) المیزان فی تفسیر القرآن، ج ۱۲، ص: ۱۹
- ۱۹) تفسیر العیاشی، ج ۲، ص: ۲۲۲
- ۲۰) خطبه های نماز جمعه تهران، ۱۳۹۸/۱۰/۲۷
- ۲۱) سوره ی فتح، ۱۰
- ۲۲) سوره ی انفال، ۱۷
- ۲۳) بیانات در دیدار دست اندرکاران راهیان نور، ۱۶/۱۲/۱۳۹۵
- ۲۴) بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی، ۲۹/۱۱/۱۳۹۷
- ۲۵) سوره ی حج، ۴۰
- ۲۶) سوره ی محمد، ۷
- ۲۷) امام خمینی (ره) می فرماید: «آن روزی که این خبیث فرار کرد از «ایام الله» بود.»، «هفده شهریور از «ایام الله» است؛ و باید یادمان نرود این را»، «این یکی از «ایام الله» بود که شما ملت شریف نورانی با قلبهای پر از ایمان نترسیدید و آن روز ریختید به خیابانها»، صحیفه امام، ج ۹، ص: ۴۶۷؛ ص ۴۶۹؛ ص ۴۶۸
- ۲۸) بیانات در دیدار دست اندرکاران راهیان نور، ۱۶/۱۲/۱۳۹۵
- ۲۹) بیانات در دیدار جمعی از مردم و کارگزاران نظام، ۱۰/۱۱/۱۳۶۹
- ۳۰) خطبه های نماز جمعه تهران، ۱۳۹۸/۱۰/۲۷
- ۳۱) سوره ی مریم، ۱۶
- ۳۲) همان، ۴۱
- ۳۳) همان، ۵۱
- ۳۴) همان، ۵۴

- ۳۵) همان، ۵۶
- ۳۶) بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش، ۱۹/۱۱/۱۳۹۶
- ۳۷) سوره‌ی ابراهیم، ۵
- ۳۸) سوره‌ی جاثیه، ۱۴
- ۳۹) بیانات در دیدار اعضای هیئت دولت، ۱۶/۰۶/۱۳۸۸
- ۴۰) بیانات در دیدار اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۲۳/۱۲/۱۳۹۷
- ۴۱) بیانات در دیدار فرمانده و پرسنل نیروی هوایی ارتش، ۱۹/۱۱/۱۳۸۸
- ۴۲) خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۲۷/۱۰/۱۳۹۸
- ۴۳) بیانات در دیدار اقدار مختلف مردم، ۲۲/۰۳/۱۳۹۲
- ۴۴) خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۲۷/۱۰/۱۳۹۸
- ۴۵) همان
- ۴۶) بیانیه «گام دوم انقلاب» خطاب به ملت ایران، ۲۲/۱۱/۱۳۹۷
- ۴۷) سوره‌ی ابراهیم، ۵
- ۴۸) سوره‌ی سبأ، ۱۹
- ۴۹) سوره‌ی لقمان، ۳۱
- ۵۰) سوره‌ی شوری، ۳۳
- ۵۱) مراجعه کنید به یادداشت «معنای صبر، مقاومت است نه تسلیم شدن» در پایگاه KHAMENEI.IR
- ۵۲) خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۲۷/۱۰/۱۳۹۸
- ۵۳) سوره‌ی ابراهیم، ۵، ترجمه: «... در این، نشانه‌هایی است برای هر صبرکننده‌ی شکرگزار!»
- ۵۴) سوره‌ی اِسراء، ۳، ترجمه: «ای فرزندان کسانی که با نوح (برکشتی) سوار کردیم! او بنده شکرگزاری بود. (شما هم مانند او باشید، تا نجات یابید!)»
- ۵۵) سوره‌ی فاطر، ۳۰، ترجمه: «(آنها این اعمال صالح را انجام می‌دهند) تا خداوند اجر و پاداش کامل به آنها دهد و از فضلش بر آنها بیفزاید که او آمرزنده و شکرگزار است!»
- ۵۶) سوره‌ی تغابن، ۱۷، ترجمه: «اگر به خدا قرض الحسنه دهید، آن را برای شما مضاعف می‌سازد و شما را می‌بخشد؛ و خداوند شکرکننده و بردبار است!»
- ۵۷) سوره‌ی شوری، ۲۳، ترجمه: «... و هر کس کار نیکی انجام دهد، بر نیکی‌اش می‌افزاییم؛ چرا که خداوند آمرزنده و سپاسگزار است.»
- ۵۸) سوره‌ی فاطر، ۳۴، ترجمه: «آنها می‌گویند: «حمد (و ستایش) برای خداوندی است که اندوه را از ما برطرف ساخت؛ پروردگار ما آمرزنده و سپاسگزار است!»
- ۵۹) سوره‌ی سبأ، ۱۳
- ۶۰) خطبه‌های نماز جمعه تهران، ۲۷/۱۰/۱۳۹۸
- ۶۱) بیانات در تاریخ ۱۴/۳/۱۳۶۲
- ۶۲) بیانات در دیدار مردم قم ۱۸/۱۰/۱۳۸۲
- ۶۳) بیانات در دیدار مردم آذربایجان شرقی ۲۹/۱۱/۱۳۹۷
- ۶۴) بیانات در تاریخ ۱۷/۶/۱۳۶۲
- ۶۵) بیانات در دیدار فرماندهان و کارکنان نیروی هوایی ارتش ۱۹/۱۱/۱۳۹۶
- ۶۶) بیانات در دیدار جمعی از مردم و کارگزاران نظام ۱۰/۱۱/۱۳۶۹
- ۶۷) بیانات در تاریخ ۱۱/۱/۱۳۶۸
- ۶۸) بیانات در دیدار دست‌اندرکاران راهیان نور ۱۶/۱۲/۱۳۹۵
- ۶۹) پیام به مناسبت روز ملی مبارزه با استکبار جهانی ۱۳/۰۸/۱۳۶۹
- ۷۰) بیانات در تاریخ ۲۰/۱/۱۳۶۷
- ۷۱) خطبه‌های نماز جمعه تهران + ترجمه خطبه عربی ۱۵/۱۱/۱۳۸۹